

بررسی انعطاف پذیری عملکردی در عناصر سازنده‌ی معماری بومی گیلان

سیده سعیده مهدویان

کارشناس ارشد معماری، مدرس دانشگاه، Saeide.Mahdavian@Gmail.Com

چکیده

خانه‌های روستایی جلگه و کوهپایه‌ای گیلان بر حسب هر محل و رفاه مادی اهالی آن بسیار متنوع و ناهمگون‌اند، این خانه‌ها دارای مجموعه‌ای از خصوصیت‌های مشترک و نظامی از خصیصه‌های مادی و صوری و قواعد سازماندهی فضای خانگی‌اند که هویت معماری محلی را مشخص می‌کند. علاوه بر خانه، ساخته‌های دیگری نیز در گیلان وجود دارد که معرف هویت معماری این سرزمین است. کوتام، کندوج و تلمبار از دیگر عناصر سازنده‌ی معماری این بوم هستند و همچون اجزاء و فضاهای تشکیل دهنده‌ی خانه دارای انعطاف‌پذیری عملکردی بوده و هر کدام از آن‌ها در فصول مختلف سال، علاوه بر عملکرد اصلی خود عملکردهای دیگری را رقم می‌زنند. در این نگارش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی و مشاهده‌ی جزء به جزء عناصر سازنده‌ی معماری گیلان و مصاحبه با استادکاران سازنده‌ی آن و بهره‌وران از این ساخته‌ها؛ عناصر سازنده‌ی معماری این بوم را بیان کرده و در نهایت از منظر انعطاف‌پذیری عملکردی مورد بررسی قرار داده‌ایم.

واژه‌های کلیدی: عناصر سازنده، معماری بومی، خانه، معماری گیلان، انعطاف‌پذیری

۱- مقدمه

خانه‌ها به عنوان بیشترین بنای ساخته شده‌ی دست بشر، بهترین و در دسترس‌ترین ساخته جهت درک و شناخت ما از شیوه‌ی معماری مردمان هر سرزمین است. اگرچه هر جزئی از خانه‌ی گیلانی به لحاظ شکلی و عملکردی نسبت به معماری سایر نقاط ایران بی‌مانند است، اما دریافت ما از معماری این بوم به خانه‌ها محدود نبوده و ساخته‌هایی همچون کوتام، کندوج و تلمبار به عنوان آرکان محوطه‌ی این خانه‌ها، نمادی از معماری این خطه هستند. کوتام فضایی است که جهت استراحت و گاه جهت نگهداری مورد استفاده قرار می‌گیرد. از سوی دیگر؛ با توجه به اینکه کشاورزی فعالیت عمده‌ی مردمان این منطقه است دو نوع بنای دیگر؛ مظهر دو فعالیت تولیدی مهم در جلگه‌ی گیلان به شمار می‌روند: یکی کندوج به عنوان خزانه‌ی برنج و دیگری تلمبار به عنوان پرورشگاه کرم ابریشم. اما هر کدام از این ساخته‌ها در فصول مختلف سال عملکرد متفاوتی داشته و نوع استفاده از آنها متأثر از گردش فصل‌هاست که در ادامه به تشریح آن خواهیم پرداخت.

۲- عناصر سازنده‌ی معماری بومی گیلان

عناصر سازنده‌ی معماری بومی گیلان عبارتند از: خانه، کوتام، کندوج، تلمبار